

30 LET KASNEJE – NARODNA ZAVEST TONE V POZABO?

Raziskovalna naloga s področja zgodovine

Mentorica:
Ksenija ROŽMAN

Avtorice:
Ana GREGORČIČ
Eva PAVLIN
Lana ŽNIDARŠIČ

Mokronog, marec 2021

**»Če se ne bomo zavedali
lastne identitete,
potem kot narod
ne bomo obstali.«**

(pisatelj Boris Pahor, avgust 2019)

POVZETEK

Leta 2021 obeležujemo 30. obletnico samostojne Slovenije, zato smo se odločile, da raziščemo narodno zavest Slovencev. Na oblikovanje narodne zavesti Slovencev je vplivalo veliko zgodovinskih dogodkov. Ena izmed pomembnejših osebnosti je Primož Trubar, ki je deloval v času reformacije. Slovenci so skozi zgodovino negovali svojo kulturo, oblikovali narodno zavest, niso pa postavili samostojne države. Velik del preteklosti so bili del drugih držav. Ugotovile smo, da je bilo izkazovanje narodne zavesti in kulture pri Slovencih bolj izrazito v nemirnih časih. Slovenci so začeli pisati samostojno zgodovino po osamosvojitvi leta 1991. Slovenija je nadaljevala pot lastne slovenske kulture in tradicije. Z anketo smo ugotavljale, kako Slovenci danes izkazujemo narodno pripadnost. Ugotovile smo, da so Slovenci ponosni na svojo državo in kulturo. Vendar narodno pripadnost ne izkazujejo javno.

KLJUČNE BESEDE:

narodna zavest, osamosvojitve, Slovenci, slovenska kultura, slovenska zgodovina

ABSTRACT

The year 2021 marks the 30th anniversary of independent Slovenia, so we decided to explore the national consciousness of Slovenes. The formation of the national consciousness of Slovenes was influenced by many historical events. One of the most important personalities was Primož Trubar, who worked during the Reformation Period. Throughout history, Slovenes have nurtured their culture, shaped national consciousness, but have not established an independent state. In the past, Slovenes were always part of different countries. We found that the display of national consciousness and culture among Slovenes was very high during the times of disorders. Slovene started to write their own history after independence in 1991. Slovenia has continued on the path of developing its culture and tradition. With the help of a survey, we found out how Slovenes today show their national affiliation. We found that Slovenes are proud of their country and culture, but they do not demonstrate national affiliation publicly.

KEYWORDS:

National consciousness, independence, Slovenes, Slovene culture, Slovene history

ZAHVALA

Zahvaljujemo se mentorici, ki nas je med pisanjem naloge ves čas usmerjala in spodbujala, učiteljici slovenščine za lektoriranje in učiteljici angleščine za pomoč pri prevodu povzetka in ključnih besed. Zahvaljujemo se tudi vsem, ki so si vzeli čas za reševanje ankete.

Kazalo vsebine

1. UVOD	8
2. NAMENI IN CILJI.....	9
3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	9
4. HIPOTEZE.....	9
5. METODE DELA.....	9
6. SLOVENCİ SKOZI ZGODOVINO.....	10
6.1. NASELITEV SLOVANOV	10
6.2. REFORMACIJA IN PROTIREFORMACIJA NA SLOVENSKEM.....	10
6.2.1. PRIMOŽ TRUBAR	11
6.3. RAZSVETLJENSKE REFORME	12
6.4. ILIRSKE PROVINCE	13
6.5. DO ZEDINJENE SLOVENIJE IN PO NJEJ	14
6.6. SLOVENCİ V JUGOSLAVIJI	16
6.7. OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO OBDOBJA PRED OSAMOSVOJITVIJO	17
6.7.1. TEŽAVE V JUGOSLAVIJI	18
6.7.2 RAZMERE V SLOVENIJI.....	18
7. OSAMOSVOJITEV	20
7.1. SLOVENIJA PO OSAMOSVOJITVI	21
7.2. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA	22
8. SLOVENCİ PO SVETU	22
8.1. SLOVENCİ V EVROPI	22
8.2. SLOVENCİ IZVEN EVROPE.....	23
9. RAZISKOVALNI DEL.....	25
9. 1 METODE RAZISKOVANJA.....	25
9. 2 ANALIZA ANKETE	25
10. REZULTATI IN POTRDITEV HIPOTEZ.....	34
11. ZAKLJUČEK.....	35
12. VIRI IN LITERATURA.....	36
13. VIRI SLIKOVNEGA GRADIVA	37
PRILOGA 1.....	38

KAZALO SLIK

Slika 1: Naselitveno področje Alpskih Slovanov	10
Slika 2: Katekizem in Abecednik.....	11
Slika 3: Primož Trubar	11
Slika 4: Obseg Ilirskih provinc.....	13
Slika 5: Zemljevid Petra Kozlerja	14
Slika 6: Nova država Avstro-Ogrska.....	15
Slika 7: Karikatura o položaju narodov	16
Slika 8: Majniška deklaracija.....	19
Slika 9: Glasovnica	20
Slika 10: Slovenska valuta tolarji - SIT.....	21
Slika 11: Evrski kovanci	21
Slika 12: Borut Pahor.....	24

KAZALO GRAFOV

graf 1: Odseljevanje Slovencev v tujino	23
graf 2: Volitve 1992.....	25
graf 3: Volitve 1997.....	26
graf 4: Volitve 2002.....	26
graf 5: Volitve 2007.....	27
graf 6: Volitve 2012.....	27
graf 7: Volitve 2017.....	28
graf 8: Kako pogosto obiskujete kulturne ustanove?	28
graf 9: Kako pogosto potujete po Sloveniji?.....	29
graf 10: Kako pogosto poslušate slovensko glasbo (ne glede na zvrst)?	29
graf 11: Ali znate pripraviti slovenske tradicionalne jedi?	30
graf 12: Udeležba na volitvah	30
graf 13: Ali ste si po osamosvojitvi predstavljali, da boste bolj zadovoljni s samostojno državo?.....	31
graf 14: Mnenje o narodni zavesti drugih.....	31
graf 15: Ste ponosni, da ste državljan Slovenije?	32
graf 16: Besedilo himne	32
graf 17: Izobešanje zastave	33
graf 18: Poznavanje simbolov.....	33

1.UVOD

Domovina je pojem, ki opisuje širši dom. Je dežela, v kateri smo se rodili in v njej živimo. Domovino povezujemo tudi z oblikovanjem naroda in z materinščino, torej prvim jezikom. Narodna zavest je občutek pripadnosti narodu, jeziku in želja, da to dvoje ohranjamo. Želimo si, da bi bila narodna zavest tudi v prihodnje pomembna vrednota naših naslednikov, kot je bila v preteklosti naših prednikov. V obdobjih, ko so bili Slovenci vključeni v druge države in zato ogroženi, so spodbujali in utrjevali narodno zavest pomembni književniki, pisci, narodni buditelji. S svojimi deli, ki so jih posvetili domovini, so vplivali tudi na prihodnje rodove. Domovinska tematika je bila velikokrat pokrajinsko in jezikovno obarvana. V naši književnosti so zato pogosti motivi navezanosti na domačo pokrajino in na vso slovensko deželo. Jezik in kultura sta namreč osnova narodne zavesti.

Večkrat zasledimo, da mladi zaradi šolanja ali službe zapuščajo Slovenijo. Predvidevamo, da se bo skozi leta to še stopnjevalo. Zanimalo nas je, ali Slovenci na splošno izgubljamu notranjo pripadnost narodu. To nas je spodbudilo, da smo začele raziskovati.

Raziskovalna naloga predstavlja dosežke našega raziskovanja na temo miselnosti in izkazovanja narodne pripadnosti. Menimo, da Slovenci ne cenimo svoje kulture, kot smo jo nekoč. Namen naloge je bil ugotoviti, kako cenimo kulturo in kako izkazujemo narodno pripadnost.

2. NAMENI IN CILJI

Cilj je raziskati, kako se je narodna zavest Slovencev skozi čas oblikovala in kako zavedni so Slovenci danes. Želimo raziskati:

- ali se Slovenci manj udeležujemo volitev,
- ali smo Slovenci po osamosvojitvi manj narodno zavedni,
- ali smo si Slovenci predstavljali, da bomo bolj zadovoljni s samostojno državo,
- ali Slovenci smatramo, da smo ponosni državljani, ampak to s simboli javno ne izkazujemo.

3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Ali so danes Slovenci manj narodno zavedni in na kakšne načine izkazujejo svojo narodno pripadnost?

4. HIPOTEZE

Pred začetkom raziskovanja smo si postavile sledeče hipoteze:

H1: Udeležba na volitvah se znižuje.

H2: Slovenci so po osamosvojitvi manj narodno zavedni.

H3: Slovenci so si po osamosvojitvi predstavljali, da bodo bolj zadovoljni s samostojno državo.

H4: Večina Slovencev je ponosnih, da so državljani RS, ampak to s simboli javno ne izkazujejo.

5. METODE DE LA

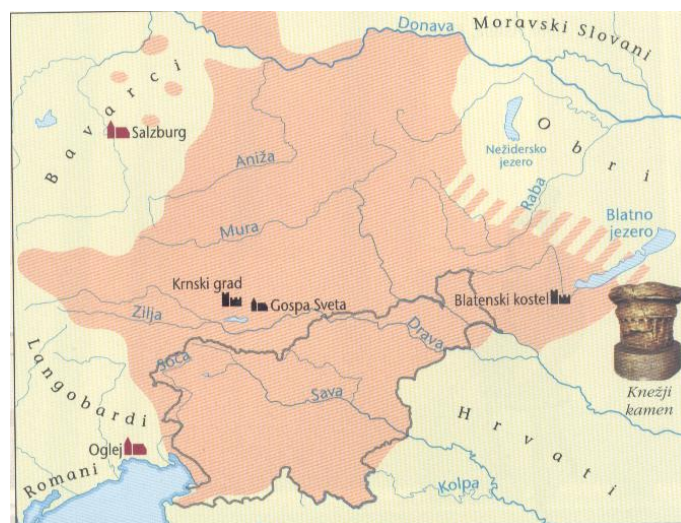
Pri izdelavi raziskovalne naloge smo se najprej osredotočile na spoznavanje literature in drugih virov s področja zgodovine Slovencev. To delo smo opravile preko spleta, saj so bile mnoge omejitve zaradi epidemije. Nato je sledilo postavljanje hipotez in oblikovanje ankete. To smo izvedle s pomočjo vprašalnika v programu 1KA. Po zaključeni anketi smo začele z analizo odgovorov.

6. SLOVENCİ SKOZI ZGODOVINO

Med raziskovanjem in iskanjem literature smo našle veliko podatkov o naših prednikih. Osredotočile smo se na dogodke, ki so oblikovali našo narodno zavest in kulturo.

6.1. NASELITEV SLOVANOV

Slovani so bili ljudstvo indoevropskega izvora, predniki današnjih Slovencev in nekaterih drugih slovanskih narodov (npr. Hrvatov, Srbov ...). Slované delimo na vzhodne, južne in zahodne Slované. Preživljali so se z živinorejo in poljedelstvom, ozemlje pa so pridobili s požigalništvom. Slika 1 prikazuje naselitveno področje prednikov. Ustanovili so državo Karantanijo¹, ki je bila kneževina, neodvisna in samostojna². Z naseljevanjem Slovanov se začne zgodovina Slovencev.

SLIKA 1: NASELITVENO PODROČJE ALPSKIH SLOVANOV.

6.2. REFORMACIJA IN PROTIREFORMACIJA NA SLOVENSKEM

V 16. stoletju se začne reformacija. Do tega obdobja so se na slovenskem ozemlju oblikovale dedne dežele, ki so spadale pod vladavino Habsburžanov: Kranjska (z delom Istre), Štajerska, Koroška, Goriška. Upravo dežel so sestavljali deželni glavarji. Slovenci so živeli v treh državah, v Svetem rimskem cesarstvu, na Ogrskem in v Beneški republiki. Večinoma so bili na podeželju podložniki³. To je bil čas revščine, lakote, bolezni in vdorov Turkov. Pomen reformacije na oblikovanje slovenske narodne pripadnosti je zelo velik, saj smo takrat dobili prvi slovenski knjigi, oblikovan je bil slovenski knjižni jezik, prvič smo bili poimenovani Slovenci in izobrazba Slovencev se je dvignila na višjo raven.

¹ Vse današnje slovensko ozemlje ni bilo vključeno v to politično tvorbo.

² A. Rolih (2006). Naselitev v slovenskem zgodovinskem romanu: diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

³ K. Kejžar (2016). Družabno življenje ljubljanskih meščanov v prvi polovici 20. stoletja kot vsebina pri pouku družbe: magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

6.2.1. PRIMOŽ TRUBAR

Primož Trubar (slika 2) je bil protestantski pisatelj, teolog in utemeljitelj knjižne slovenščine. Napisal je prvi dve slovenski tiskani knjigi Abecednik in Katekizem. Izdal ju je leta 1550. Zapisani sta bili v gotici (slika 3). Primož Trubar je Slovence dojemal kot narod. Prvi jih je poimenoval Slovenci.⁴ Prizadeval si je, da bi se lahko vsi šolali in da bi bila slovenščina učni jezik v šolah. Zavzemal se je za šolstvo in širjenje branja. »Od okoli petdesetih knjig, ki so jih ustvarili slovenski protestantski pisci v 16. stoletju, jih je Trubar napisal polovico, pripravil pa dve tretjini.«⁵

Zanimivo se nam je zdelo, da je imel Primož Trubar težavo z izbiranjem pravega narečja za oblikovanje knjižnega jezika, ki bi ga razumeli vsi ljudje ne glede na narečje, ki ga govorijo, saj je bilo ozemlje Slovenije v tem času narečno zelo raznoliko⁶. »/.../ Obtusmo mi letu naše delu vta Krajnski Jezik hoteli postaviti, za dosti riči volo, ner več pak, kir se nom zdi, de ta, tih drugih Dežel ludi, tudi mogo zastopiti/.../«⁷ »Narečno razčlenjenost slovenščine je presegel tako, da se je oprl na govore osrednjeslovenskega področja.«⁸ Bil je prepričan, da te besede razume vsak človek ne glede na področje, kje živi in katerega narečje uporablja. V Abecedniku (1550) je zapisal črke, s katerimi naj se zapisujejo slovenski glasovi. Izmisli si je tudi posebne znake za sičnike in šumnike⁹. Primož Trubar je tako postal utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika, kar je bilo za tisti čas zelo pomembno, saj so Slovenci dobili knjižni jezik, jezik in uporaba jezika pa sta temelja ohranjanja narodne zavesti. To je »bil začetek neprekinjenega razvoja učene kulture Slovencev«¹⁰, kar je prispevalo tudi k zavedanju, da so Slovenci svoj narod, čeprav so jim vladali drugi narodi.

SLIKA 3: PRIMOŽ TRUBAR

SLIKA 2: KATEKIZEM IN ABECEDNIK

⁴ Höfler J. (2009). Trubarjevi "Lubi Slovenci" ali Slovenija pred 650 leti v Strasbourgu: o pojmu Slovenije v srednjem veku. Ljubljana: Janez Höfler. Dostopno na: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/38001-39000/38498/Trubarjevi_lubi_Slovinc_%202009.pdf, dostop 10. 4. 2021.

⁵ Štih P., Simoniti V., Vodopivec P. (2016). Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja. Ljubljana: Modrijan, str. 270.

⁶ Trubar je razvil knjižni jezik z namenom širjenja vere.

⁷ <http://lit.ijs.si/trubar.html>, 23. 1. 2020.

⁸ Štih (2016), str. 270.

⁹ <https://eucbeniki.sio.si/slo8/2288/index2.html>, 23. 1. 2020.

¹⁰ Štih, (2016), str. 270.

6.3. RAZSVETLJENSKE REFORME

Marija Terezija in njen četrti otrok Jožef II. sta bila nosilca razsvetljenskih reform v Habsburški monarhiji. Vpliv plemstva se je glede na center odločanja spremenil, izgubljali so svoj položaj. Z mnogimi reformami se je začel utrjevati nov položaj uradništva, pomen vojske in spremembe v načinu življenja podložnikov, ki so večinoma bili Slovenci. Reformni ukrepi so jim zagotavljali boljši osebni položaj, ugodnejši užitek posesti in sodno zaščito pred fevdalcem. V državno pristojnost pa je spadala tudi vzpostavitev splošnega izobraževalnega sistema. Odpirati so se začele nove šole, cilj je bil omogočiti dostop do splošne izobrazbe in prevzeti Cerkvi vpliv na izobraževanje.

Blaž Kumerdej je predlagal »ustanovitev javnih šol na Kranjskem, ki bi jih obiskovali vsi otroci, ne glede na spol in stanovsko pripadnost«. ¹¹ Verjel je, da bi se opismenjeni ljudje lažje rešili revščine, zahteve države pa bi morale biti zapisane v deželnem jeziku, da bi jih preprosti ljudje lažje razumeli in gospodarili. Posledično bi morala biti šola v slovenskem jeziku, pripravljene pa bi bili tudi učbeniki in šolske knjige.

Leta 1774 je bil izdan Splošni šolski red, ki je predvideval obiskovanje pouka za otroke med 6. in 12. letom starosti. Šole pa so bile »nemške«. Vendar so določili, »naj se v okolju, kjer materni jezik ni nemški, sprva učijo v materinščini, nato dvojezično, tako da bi v zadnjih razredih /.../ potekal samo v nemščini.« ¹²

Uresničevanje tega reda je bilo počasno in različno po posameznih slovenskih deželah. Vendar je oblikovanje šolskih knjig povzročilo poenotenje slovenskih jezikovnih pravil. Uporaba slovenščine v javnem življenju se je povečala, vendar je po smrti obeh vladarjev Cerkev znova prevzemala nadzor nad izobraževanjem. ¹³

Marko Pohlin je v tem obdobju pozival, naj se ne sramujejo kranjskega jezika, spodbujal je k večji uporabi slovenščine in hkrati povezal v eno skupnost slovensko govoreče Kranjce ter druge nemško govoreče kranjske prebivalce. Pričelo se je narodno gibanje, ki je temeljilo na jeziku in književnosti. Povečevalo se je število izobražencev, meščanov in podjetnikov, spoznavali so naravoslovje in zgodovino, odprlo se je stanovsko gledališče v Ljubljani in drugih mestih, kjer so prvič uprizorili dela Antona Tomaža Linharta. ¹⁴ Delovanje slovenskih avtorjev je spodbujal Žiga Zois. Število knjig je raslo, izhajali so učbeniki, priročniki, nabožni spisi in leposlovna besedila. Vendar je zavest o enotnosti slovenskega naroda rasla zelo počasi. Izobraženci so še vedno izpostavljali deželno zavest v svojih delih; npr. Jernej Kopitar - *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. ¹⁵

¹¹ Štih (2016), str. 363.

¹² Štih (2016), str. 364.

¹³ Štih (2016), str. 370.

¹⁴ Oblast je prepovedala izvajanje Linhartovega Figara.

¹⁵ Štih (2016).

6.4. ILIRSKÉ PROVINCE

Ne moremo mimo oblikovanja Ilirskih provinc. Ilirske province so nastale, ko je Napoleon že drugič premagal Avstrijo in ji je vzel del ozemlja (slika 4). Ta del ozemlja je vključil v posebno upravno enoto francoskega cesarstva, tj. v Ilirske province.

Ilirske province so obstajale od leta 1809 do leta 1813, glavno mesto je bila Ljubljana. V Ilirskih provincah je bilo združeno več različnih narodov. Napoleon jih je ustanovil, da avstrijsko cesarstvo ne bi imelo stika z morjem in ker je želel okrepiti odnose s turškimi deželami.

Francozi so uvedli enakost pred zakonom, splošno vojaško obveznost, enoten davčni sistem, odpravili davčne privilegije, podržavili sodstvo, vpeljali uradniško upravo in modernizirali šolstvo. Uvedli so štirirazredno osnovno šolo in povečali število nižjih gimnazij, uvedli liceje in akademijo v Ljubljani. Zaradi slabega financiranja pa je število šol začelo upadati. Nad spremembami so bili bolj navdušeni posamezni izobraženci, ki so videli možnost, da bi se bolj uveljavil slovenski jezik.¹⁶

Francoska oblast v organizaciji šolstva je določila, da je deželni jezik učni jezik v osnovni šoli in gimnaziji. V razglasih za širši krog javnosti so uporabljali tudi slovenščino, sprva pa so želeli uveljaviti en sam knjižni jezik za vse ilirsko ozemlje, a so ugotovili, da to ni uresničljivo. Slovenščina se je uveljavila zaradi delovanja Valentina Vodnika, ki je »v svoji spomenici, 23. julija 1811, razložil, da se ilirski jezik deli v dve glavni narečji in da je treba akte prevajati v obe, torej tudi v slovenščino.«¹⁷ Vprašanje je, če bi se to uresničilo, če Ljubljana ne bi bila glavno mesto. Razlogov, da se slovenščina ni bolj uveljavila v tem obdobju, je več. Pomembno je bilo prepričanje, da so tuji jeziki knjižni jeziki, slovenščina pa le ljudski jezik.¹⁸ Slovenščina v tem obdobju še ni imela izoblikovanega pravnega in upravnega izrazoslovja, uradništvo pa večinoma ni bilo slovensko.¹⁹

SLIKA 4: OBSEG ILIRSKIH PROVINČ

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Melik V. (1986). Ilirske province v slovenski zgodovini. V: Zgodovinski časopis, številka 4, letnik 40. Dostopno <https://zgodovinskicasopis.si/zc/article/view/1758>, 23. 1. 2021.

¹⁸ Prav tam.

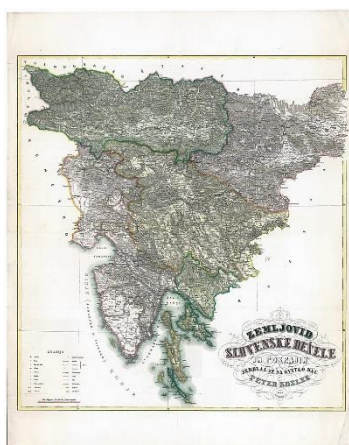
¹⁹ Štih (2016), str. 391.

6.5. DO ZEDINJENE SLOVENIJE IN PO NJEJ

Po koncu Ilirskih provinc so Avstrijci uveljavili stari red. Gimnazije in akademija so bile ukinjene, podložniki pa podvrženi fevdalnemu odnosom, a število nižjih šol je začelo naraščati. Slovenščina se je kot učni jezik uporabljala samo na podeželju. Pomembno je poudariti, da so nemški časopisi poročali o različnih dogodkih, politiki, objavljali domoznanske in književne sestavke ter kulturne zanimivosti. V pokrajinskih časopisih so slovenski avtorji občasno objavljali tudi v slovenščini. 1843 je začel izhajati slovenski časopis Kmetijske in rokodelske novice, ki je postal splošno izobraževalno in narodno glasilo. Novice so spodbujale zavest o narodni pripadnosti in ljubezen do domačega jezika ter obravnavale razna jezikovna, zgodovinska, leposlovna vprašanja. Lažje je bilo pisati za kmečko prebivalstvo, saj znanstvenega izrazoslovja še ni bilo oblikovanega. Na glasbenih in koncertnih prireditvah so izvajali evropska dela in dela domačih, amaterskih ustvarjalcev. Velika večina ljudi na ozemlju s slovensko govorečim prebivalstvom ni bila nacionalno opredeljena. Število narodno usmerjenih Slovencev pa se je povečevalo, kar se kaže tudi v uporabi besede Slovenec namesto Kranjec. Mesta so bila še vedno nemška.²⁰

V ta prostor sta posegla Matija Čop in France Prešeren, ki sta zahtevala, da se slovenski jezik dvigne na raven najvišje književne umetnosti: izdajanje Kranjske čbelice. »Prešeren je bil v isti sapi eden redkih slovenskih izobražencev predmarčne dobe, ki je odkrito izpovedal svoje narodne in politične nazore.«²¹

Odnosi med Nemci in Slovenci so se začeli zaostrovali z nastankom slovenskih narodnopolitičnih zahtev v revolucionarnem letu 1848. Matija Majar Ziljski je pozival rojake, naj Slovenci živijo v Sloveniji, zahteval slovenščino v šolah in uradih ter da dobijo svoj »sabor« in se povežejo z »brati« na Hrvaškem in v Dalmaciji. Podobne cilje so istočasno predstavili na Dunaju izobraženci in študentje. Matija Majar je v Zedinjeni Sloveniji združil vsa ozemlja (slika 5), na katerih so živeli Slovenci, deželne meje naj bi ukinili. Vendar ideja ni dobila širše podpore. Do premika v zavesti Slovencev pa je le prišlo, narodno in politično življenje se je začelo odvijati v društvih, izhajati so začeli drugi slovenski časopisi (Slovenija). Vlada je prvič priznala tudi slovenski jezik, saj so

SLIKA 5: ZEMLJEVID PETRA KOZLERJA

²⁰ Štih (2016), str. 393 – 409.

²¹ Štih (2016), str. 409.

prevedli državni zakonik v narodne jezike. Po ponovni uveljavitvi absolutizma so pridobitve revolucije počasi ukinili.²²

Na slovensko politično gibanje so vplivali dogodki, ki so se zvrstili v letih 1866–1867 (slika 6). Leta 1866 je avstrijski poraz nad Prusijo povzročil, da so se odpirala vrata združevanju Nemčije pod pruskim vodstvom. Omogočil pa je tudi nadaljnje združevanje Italije, kar je bil za slovenske narodne voditelje dokaz, da je mogoče spreminjati zgodovinske meje. Potek dogodkov jim je tudi krepil občutek narodne ogroženosti. Slednje se kaže tudi v dejstvu, da je Benečija pripadla Italiji.²³

SLIKA 6: NOVA DRŽAVA AVSTRO-OGRSKA

Leta 1867 se je Avstrijsko cesarstvo preoblikovalo v dualistično ureditev. Slovenci so bili razdeljeni v dve državi: Avstro-Ogrsko²⁴ in Kraljevino Italijo. V dualistični ureditvi se je slovenska politika razcepila. V naslednjih letih so vzniknili tabori, ki so zahtevali zedinjeno Slovenijo, in to je postal glavni cilj narodne politike. Njihovo geslo se je glasilo: »Dajte nam Slovenijo!« Poleg taborov so se uvedla tudi Katoliška združenja. 1875 so nemški liberalci menili, da lahko v celoti obvladajo slovenske dežele. Vlada je narodno zavedne profesorje premestila v nemško okolje²⁵, saj je šola štela za steber germanizacije; to je proces širjenja nemške kulture. Z njo so hoteli prisiliti Slovence, da prevzamejo njihovo kulturo in jezik. Število Slovencev na Koroškem se je začelo zmanjševati²⁶. Boljše razmere pa je doživelo šolstvo na Kranjskem, saj je po letu 1869 postala slovenščina učni jezik v osnovnih šolah. V drugi polovici 19. stoletja pa so nastajala strokovna (npr. Zgodovina slovenskega naroda Janeza Trdine), literarna in glasbena dela, časopisi in revije.²⁷

Ob koncu 19. stoletja so se odnosi med Slovenci in Nemci zaostri. Številni Slovenci na Štajerskem in Koroškem se niso več opredeljevali kot Slovenci zaradi političnih ali drugih vzrokov. Glavno vprašanje slovenske politike je bil narodni položaj v državi, najbolj so izpostavljali enakopravnost jezika, narodno avtonomijo (ne ozemeljsko) in nastajanje novih kulturnih in izobraževalnih ustanov. Zanimivo je, da so se Slovenci

²² Štih (2016), str. 414–421.

²³ Štih (2016), str. 444.

²⁴ V dualizmu je bila večina Slovencev v avstrijskem delu države, prekmurski in porabski Slovenci pa v ogrskem delu. Slovenci v Italiji in na Ogrskem niso razvijali politične, ampak kulturne dejavnosti.

²⁵ Cvirn J. [et al.] (1999). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 246 - 254.

²⁶ Cvirn (1999), str. 287.

²⁷ Štih (2016), str. 449-456, 468.

istočasno opredeljevali narodno, deželno in državno.²⁸ V zadnjih letih AO so se odnosi med Slovenci in Nemci poslabšali, nekajkrat so se na demonstracijah tudi fizično spopadli.²⁹

Zaradi zaostrenih nacionalnih napetosti v Avstro-Ogrski so se med Slovenci že pred prvo svetovno vojno pojavili načrti za preureditev države. Slovenski politiki so navezali stike z drugimi Južnimi Slovani v monarhiji. Razmere pa je spremenila prva svetovna vojna. Parlament ni deloval in avstrijska oblast je z omejevanjem svobode tiska in združevanja tudi omejevala narodno delovanje slovanskih narodov in s tem tudi omejevala razvoj narodne zavesti. Po nastopu novega cesarja Karla I. so se razmere začele spreminjati, znova je začel delovati parlament. Ustanovljen je bil Jugoslovanski klub, v katerem so bili združeni jugoslovanski državnozborski poslanci. Predsednik Jugoslovanskega kluba dr. Anton Korošec je v dunajskem parlamentu 30. maja 1917 prebral skupno izjavo – Majniško deklaracijo, v kateri so slovenski, hrvaški in srbski politiki zahtevali združitev Južnih Slovanov v Avstro-Ogrski v avtonomno enoto. Deklaracija je bila za eno leto slovenski narodni program, podpora prebivalstva je bila velika (deklaracijsko gibanje). Vendar avstrijska oblast ni imela namena spremeniti starega reda.³⁰

6.6. SLOVENC V JUGOSLAVIJI

Leta 1918 je bila ustanovljena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki pa se je kasneje združila s Kraljevino Srbijo in Kraljevino Črno goro ter postala del³¹ Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. V kraljevini je bila z ustavo dovoljena svoboda govora, tiska, delavske pravice ... V tem času so na slovenskem ozemlju izhajali trije slovenski dnevnik, spremenila pa se je vloga slovenskega jezika, ki je postal izključno učni jezik. To je pomembno vplivalo na narodno zavest Slovencev. V Sloveniji so ustanovili univerzo v Ljubljani, Narodno galerijo, Univerzitetno knjižnico, radio ..., leta 1931 pa je

SLIKA 7: KARIKATURA O POLOŽAJU NARODOV

²⁸ Štih (2016), str. 480, 481.

²⁹ Obe strani sta tudi iskali podporo prebivalstva, organizirali prireditve ali se obtoževali v časopisju.

³⁰ Cvirn (1999), str. 297.

³¹ Država ni obstala zaradi več razlogov.

izšel tudi prvi celovečerni nemi film. V ostalih državah (Avstriji, Madžarski in Italiji) so Slovenci izgubili vse pravice do slovenskega jezika, vere ... Vendar so se tudi v tej državi Slovenci morali boriti za lastno identiteto. Spori med narodi so se povečevali in z uvedbo diktature se je država leta 1929 preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo. V Kraljevini Jugoslaviji se je še bolj kazala politika unitarizma.³² Ljudje so morali uporabljati izraz Jugoslovani, niso pa smeli uporabljati izrazov Slovenec, Hrvat, Srb ... (slika 7). »Narodne teme so izginile iz učbenikov, učitelje in učence, ki so še naprej glasno izražali svojo slovensko pripadnost, pa so premeščali ali izključevali.«³³ Slovenci so morali ostro nastopiti proti jezikovnemu in kulturnemu poenotenju. »Vsesplošna uveljavitev slovenščine je močno okrepila slovensko (samo)zavest in spodbudila kulturni razmah.«³⁴ Vendar je kmalu nastopila druga svetovna vojna.

6.7. OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO OBDOBJA PRED OSAMOSVOJITVIJO

Ob zasedbi slovenskega ozemlja so Nemci in Madžari prepovedali kakršnokoli slovensko kulturno življenje, s čimer so zatirali tudi narodno zavest Slovencev, razen v Ljubljanski pokrajini, kjer so jim Italijani omogočili kulturno delovanje.³⁵ Aprila 1942 je osvobodilna fronta objavila poziv h kulturnemu molku, v katerem je pozvala umetnike, naj ne sodelujejo pri kulturnih prireditvah Italijanov ali njihovem tisku in naj ne obiskujejo prireditev, ki jih prirejajo okupatorji.³⁶ Nemci pa so po drugi strani takoj začeli z zapiranjem, izselitvami in pregoni zavednih Slovencev, učiteljev, duhovnikov.³⁷

Kultura je igrala zelo veliko vlogo v osvobodilnem boju, saj so z njeno pomočjo spodbujali borbenost Slovencev. Kulturno delovanje je obstajalo tudi v taboriščih. Kulturna dejavnost se je začela širiti na osvobojenih ozemljih in v partizanskih enotah. Le te so poimenovali po pesnikih in pisateljih (Prešernova, Cankarjeva brigada ...). Izdajale so se publikacije, zbirke, organizirale predstave, zборе, orkestre.³⁸ Narodna zavest Slovencev je precej naraščala.

Po vojni so Slovenci stopili v novo jugoslovansko državo. Povojna Jugoslavija pa se je razlikovala od predvojne Jugoslavije v zelo bistveni značilnosti, in sicer so bili vsi narodi priznani in enakopravni, zato so Slovenci lahko ohranjali in razvijali svojo kulturo. Leta 1955 so Avstrijci podpisali avstrijsko državno pogodbo, s katero so začela veljati zaščitna določila za manjšini. Slovincem in Hrvatom v Avstriji so zagotovila uporabo svojega jezika, lastne organizacije, pouk v svojem jeziku, uporabo slovenskega in

³² Izenačevanje razlik med različnimi narodi.

³³ Štih (2016), str. 545.

³⁴ Štih (2016), str. 546.

³⁵ Cvirn (1999), 344–348.

³⁶ Prav tam.

³⁷ Štih (2016), str. 595.

³⁸ Razpotnik, J., Snoj, D. (2013). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino v devetem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett, str. 115-122.

hrvaškega jezika kot uradna jezika ter dvojezične napise. Vendar se jim te pravici do danes omejujejo.³⁹

Društvom, ki so delovala že pred vojno, pa jugoslovanska oblast v novi državi ni več dovolila delovanja. Kulturno in umetniško delo je potekalo pod okriljem Osvobodilne fronte in njenih organizacij. Boljše ozračje za kulturno delovanje je postalo obdobje petdesetih let, ko so se pojavile različnosti tako v motivih kot v slogu ustvarjanja. Vendar je oblast še vedno nadzorovala kulturno dogajanje.⁴⁰ Ugodne gospodarske razmere v šestdesetih letih so dobro vplivale na kulturno ponudbo in obisk prireditev. Po letu 1972 so se razmere poostrile. Začeli so omejevati svobodo tiska, pritiskati na univerze, nadzorovati natise knjig in druga umetniška delovanja.⁴¹

6.7.1. TEŽAVE V JUGOSLAVIJI

Leta 1983 so Srbi hoteli v celotni državi uvesti skoraj enotne šolske programe. Programska jedra naj bi poenotila razdrobljeno jugoslovansko šolstvo in olajšala prehod na šole v različnih okoljih. Slovenski pisatelji so v programskih jedrih videli poskus centralizacije vzgoje in izobraževanja. »Kot so izračunali, naj bi jedra za posledico imela, da bi slovenski otroci pri književnosti imeli 70 % jugoslovanskih in 30 % slovenskih vsebin, kar naj bi dolgoročno ogrožalo slovenski narod.«⁴² V času poglobljanja gospodarske krize je umrl Tito, dolgoletni jugoslovanski voditelj. Že od leta 1974, s sprejetjem nove ustave, je Jugoslavija izgubljala enotnost. Ustavne spremembe so dale več pristojnosti republikam, spremenilo se je tudi ime države – Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ).

6.7.2 RAZMERE V SLOVENIJI

V 80. letih so se v Sloveniji pojavila posamezna društva, gibanja in časopisi, ki so se zavzemali za svobodo misli in govora. Sprva je oblast to nenadzorovano ljudsko gibanje (civilno družbo) preganjala, v drugi polovici 80. let pa slovenski komunisti kljub zahtevam iz Beograda niso več zatirali civilne družbe. Čeprav so »/.../ slovenske oblasti še uporabljale zakonske določbe o verbalnem deliktu, žalitvi države in državnih funkcionarjev ter prepovedovale objave člankov in izid revij s kritično vsebino, je bil javni prostor v Sloveniji po letu 1980 bistveno bolj odprt in svoboden kot drugod po Jugoslaviji.«⁴³

Slovenci so vse glasneje zahtevali spremembo jugoslovanske ustave, odpravo monopola komunistične stranke in zatiranje demokratizacije družbe. Konec maja 1988 je vojska zaradi izdaje vojaške skrivnosti v Ljubljani aretirala štiri Slovence (Janeza Janšo, Ivana Borštnerja, Davida Tasića in Francija Zavrla) in začela »proces proti četverici«. Proces, ki je potekal v srbohrvaščini pred vojaškim sodiščem, je razjezil

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ S kritikami, grožnjami in zmanjševanjem finančne podpore.

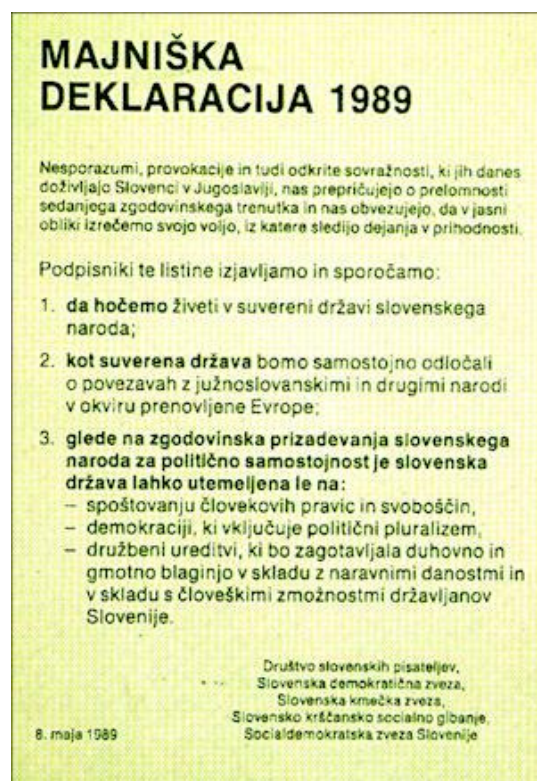
⁴¹ Štih (2016), str. 702–716.

⁴² <https://www.muzej-nz.si/si/izobrazevanje/1402>, 3. 2. 2021.

⁴³ Štih (2016), str. 719.

Slovence. Ustanovljen je bil Odbor za varstvo človekovih pravic, ki je dobil množično podporo. Organiziral je množične proteste zoper proces in zahteval spoštovanje človekovih pravic. Postal je glasnik vsega ljudstva in pomembna politična sila. Dogajanje ob procesu proti četverici je poglobilo razkol med Slovenijo in Jugoslavijo.⁴⁴

Maja 1989 je bila predstavljena Majniška deklaracija (slika 8), ki je zahtevala spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, demokracijo ter suvereno slovensko državo, ki naj samostojno odloča o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi evropskimi narodi. V Sloveniji so gibanja civilne družbe predstavljala neke vrste opozicijo komunistični oblasti. Začele so nastajati razne zveze, iz njih pa prve stranke (Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza). Te stranke so se, da bi bile pred prvimi večstrankarskimi volitvami močnejše, povezale v Demokratično opozicijo Slovenije – DEMOS. Aprila 1990 so potekale prve večstrankarske volitve po drugi svetovni vojni, na katerih so državljani volili predsednika predsedstva in poslance v skupščini. Za predsednika je bil izvoljen Milan Kučan, na skupščinskih volitvah pa DEMOS, ki se je zavzemal za reformo slovenske družbe.

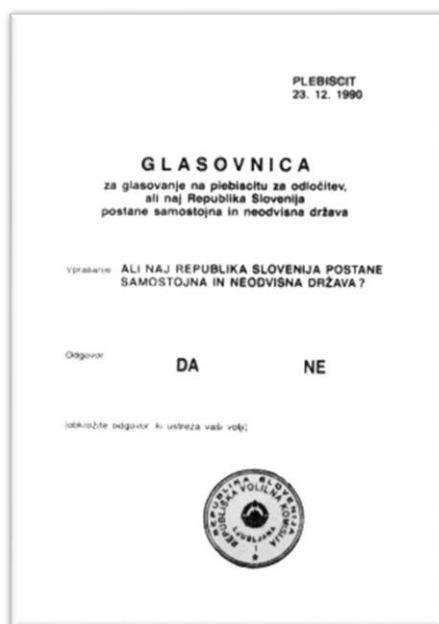
SLIKA 8: MAJNIŠKA DEKLARACIJA

⁴⁴ Cvirn (1999), str. 297.

7. OSAMOSVOJITEV

23. decembra 1990 je v Sloveniji potekal plebiscit (glasovnica na sliki 9) o osamosvojitvi Slovenije. Kar 88,2% volivcev se je odločilo za samostojnost in neodvisnost⁴⁵, kar je pokazalo, kako enotni smo bili Slovenci v želji po svoji državi.

Začele so se vse priprave na osamosvojitvev – sprejetje nekaterih temeljnih državnih zakonov, obramba države in nadzor meja, določitev nove slovenske zastave, grba in himne. Zadnji korak k samostojnosti je bilo sprejetje listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ki jo je sprejela skupščina Slovenije 25. junija 1991. Na ta datum danes praznujemo dan državnosti.

SLIKA 9: GLASOVNICA

⁴⁵ Štih (2016), str. 748.

7.1. SLOVENIJA PO OSAMOSVOJITVI

Slovenija se je pridružila OZN leta 1992 in Evropski uniji leta 2004. Oblasti so posodobile osnovno in srednje šolstvo, manj pa so se posvečale znanosti in univerzam. Nezadovoljstvo se je pojavilo tudi med kulturniki, ki so »po državni osamosvojitvi pričakovali, da bodo kulturne ustanove in projekti – glede na osrednjo vlogo kulture v slovenskem narodnem razvoju – deležni posebne naklonjenosti novih oblasti.«⁴⁶ Naraščati je začelo število zasebnih založb, gledališč, muzejev in drugih ustanov ter s tem komercializacija kulturne ponudbe.⁴⁷ Leta 1991 smo dobili tudi lastni denar – tolarje (slika 10), leta 2007 pa so bili uvedeni evri (slika 11). Denar omenjamo, saj so Slovenci na denarju upodobili pomembne može in kulturno dediščino, ki se je razvila skozi stoletja. Slovenci so po osamosvojitvi uvedli nekatere praznike, ki jih zaradi njihove pomembnosti praznujemo še danes (npr. dan vrnitve Primorske k matični domovini).

SLIKA 10: SLOVENSKA VALUTA TOLARJI - SIT

SLIKA 11: EVRSKI KOVANCI

⁴⁶ Štih (2016), str. 770.

⁴⁷ Prav tam.

7.2. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA

Po pridružitvi Slovenije k Evropski uniji leta 2004 je Slovenija postala bolj prepoznavna v svetu. Zastopana je v vseh institucijah EU in sodeluje pri vseh odločitvah, ki jih te institucije sprejemajo. Ima komisarja v Evropski komisiji, osem poslancev v Evropskem parlamentu in ima pri odločitvah Sveta EU enakopraven glas z vsemi ostalimi državami članicami. Evropski komisar, ki ga je imenovala Slovenija, je Janez Lenarčič.⁴⁸

Dr. France Bučar, nekdanji univerzitetni profesor, predsednik prvega demokratično izvoljenega slovenskega parlamenta in vodja slovenskega panevropskega gibanja, je zatrdil, da človek ne more živeti sam, pa tudi država ne. Nova Evropa ni le političen ali gospodarski pojem, je nov pogled na svet, zatrjuje in je Slovenijo pozval, naj se prilagodi. "A nikakor, to bi bil zločin zločinov," je opozarjal dr. Bučar, "ne smemo izgubiti nacionalne identitete!"⁴⁹

»Takoj z vstopom bo slovenščina postala eden od dvajsetih uradnih jezikov Evropske unije. S tem bo slovenščina popolnoma enakovredna ostalim, na primer angleščini, francoščini ali nemščini, saj bodo slovenski predstavniki v evropskih institucijah govorili slovensko, vsi pravni akti pa bodo v slovenščino prevedeni. Vsak prebivalec Slovenije se bo s prošnjo ali pritožbo kar v slovenščini obrnil na katerokoli institucijo (npr. na evropskega varuha človekovih pravic) – in tudi odgovor mu bo posredovan v slovenščini,«⁵⁰ so zapisali v prispevku za RTV Slovenija 7. avgusta 2003. Uporaba slovenščine in uvedba slovenščine kot enega izmed uradnih jezikov EU je bila zelo pomembna prednost.

8. SLOVENCİ PO SVETU

Narodna zavest Slovencev ima tudi danes velik pomen pri Slovencih in potomcih Slovencev v tujini (graf 1), saj se s tem ohranjata slovenski jezik in kultura. Zanimivo je, da je Slovenija ena izmed držav, ki najbolje skrbi za stike z zamejci in izseljenci.⁵¹ To je zelo pomembno, saj nas je malo. Po svetu zavest Slovencev zelo hitro narašča. V Kanadi se jih je leta 1991, ob osamosvojitvi, za Slovence opredelilo 8000, leta 2006 pa že kar 36.000 ljudi.⁵²

8.1. SLOVENCİ V EVROPI

Slovence lahko najdemo po vsej Evropi. Veliko se jih je iz domovine izselilo po drugi svetovni vojni, največ v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja zaradi boljših gospodarskih

⁴⁸ <https://www.gov.si/predstavnistva/stalno-predstavnistvo-pri-evropski-uniji-bruselj/slovenija-v-eu/>, 23. 1. 2021.

⁴⁹ <https://www.rtv slo.si/evropska-unija/slovenija-in-evropska-unija/8206>, 23. 1. 2021.

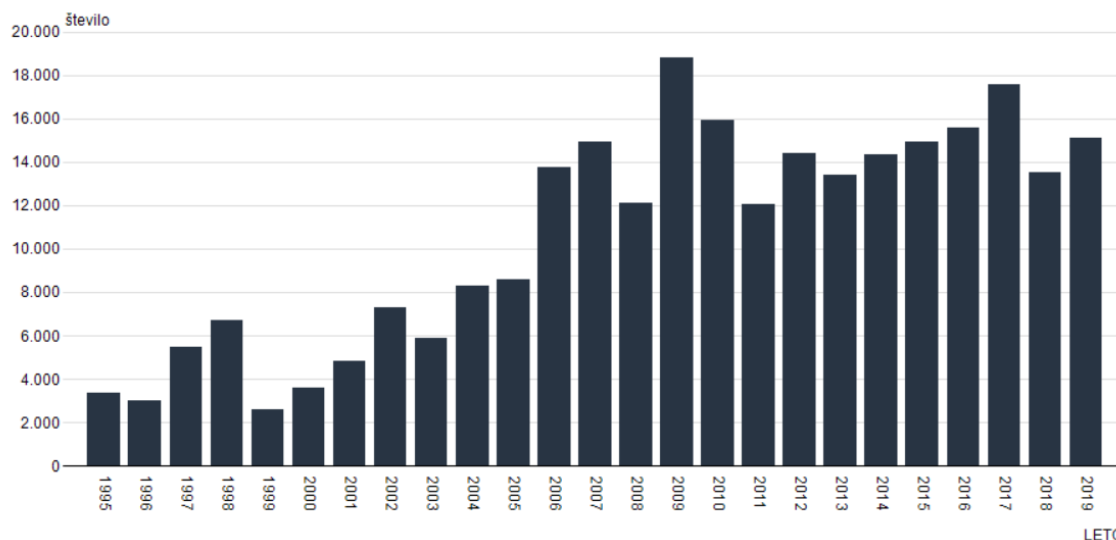
⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ <https://www.gov.si/podrocja/zunanje-zadeve/slovinci-zunaj-slovenije/slovinci-po-svetu/>, 14.11.2020.

⁵² <https://www.gov.si teme/slovinci-v-severni-ameriki/>, 14.11.2020.

možnosti, preseljevanju pa smo priča tudi danes, kar prikazuje graf 1⁵³. Največ izseljenih Slovencev v Evropi živi v Nemčiji.⁵⁴

V Nemčiji danes, po neuradnih podatkih, živi približno 50.000 Slovencev. Tam deluje 23 slovenskih društev, ki so ena izmed najpomembnejših oblik organiziranega druženja Slovencev v Nemčiji ter predvsem skrbijo za ohranjanje slovenskega jezika in kulture. Prvo slovensko društvo v Nemčiji je bilo Slovensko pevsko društvo Ilirija v Essnu, ki je bilo ustanovljeno že leta 1898.

GRAF 1: ODSSELJEVANJE SLOVENCEV V TUJINO

8.2. SLOVENCİ IZVEN EVROPE

Izseljevanje čez ocean v Severno Ameriko se je pričelo že v 19. stoletju. V manjšem številu se je nadaljevalo tudi po prvi in drugi svetovni vojni. Najstarejša in katoliško usmerjana slovenska izseljenska organizacija v ZDA je bila Kranjska slovenska katoliška jednota, ki je bila ustanovljena 1894. Organizator in društveni delavec Matija Šavs je o njenem pomenu zapisal: »Poprej so nas zvali Avstrijce, Kranjce, Korošce in Štajerce. Tej nevednosti se nismo hoteli klanjati. Naj Amerika spozna in zve, da je na tem božjem svetu tudi narod, če tudi majhen, ki ima slavno zgodovino, svoj jezik, svoje slovstvo in ki čuti ter se zaveda, da je Slovenec. Slovenci smo stopili prvokrat kot lasten narod pred ameriško javnost.«⁵⁵

Ocenjuje se, da naj bi v ZDA živelo okoli 300 tisoč oseb slovenskega rodu. Na popisu leta 1990 se je 124.437 oseb opredelilo, da so slovenskega porekla. Od tega je 87.500 (70,3 %) slovenski izvor navedlo kot edini ali prvi izvor (štetje je dovoljevalo opredelitev za enega ali več izvorov). Po podatkih za leto 2000 se je za slovensko poreklo opredelilo 175.099 oseb, kar kaže na (pozitiven) premik v samopodobi oziroma

⁵³ <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17>, 23. 1. 2021.

⁵⁴ <https://www.gov.si teme/slovinci-v-evropi/>, 14. 11. 2020.

⁵⁵ Balkovec, B. (1995). Slovenska kronika XX. stoletja. Ljubljana: Nova Revija, str. 19.

dojemanju slovenske identitete. Slovenska narodna zavest se je z osamosvojitvijo Slovenije 1991 močno povečala.⁵⁶

Od začetka stoletja pa do danes se je podoba slovenske etnične skupnosti precej spremenila. Še v začetku 20. stoletja so v Sloveniji rojeni izseljenci predstavljali večino te skupnosti. Do danes pa so vodilno vlogo prevzele tamkaj rojene generacije. Značilnost slovenske skupnosti v ZDA je, da se je jezik že marsikje izgubil, ohranjajo pa kulturno izročilo, zbirajo gradivo o svojem delovanju, imajo radijske oddaje, časopise, glasila, rekreacijska središča in domove za ostarele, pevske zборе, folklorne skupine. Sodobno priseljevanje je del tako imenovanega bega možganov, zlasti iz znanstvenih, umetniških in kulturnih krogov. Slovenci so se priseljevali v treh valovih – pred prvo svetovno vojno, med obema vojnoma in po drugi svetovni vojni.⁵⁷ Še danes so zelo aktivni, posebej pripadniki povojnega vala in njihovi potomci, organizirani so v številna društva, prav tako marsikje organizirajo slovensko sobotno šolo, na ta način uspešno ohranjajo znanje slovenskega jezika in narodno pripadnost tudi med mladimi. Po neuradnih ocenah živi v Argentini okoli 30 tisoč Slovencev oziroma njihovih potomcev.⁵⁸

Prvi so s slovenskega etničnega ozemlja v Argentino prišli konec 60. let 19. stoletja, ko so se na podlagi mednarodnega dogovora med Argentino in Avstro-Ogrsko kot kmetje naselili v provinci Entre Rios. Pri tej skupnosti je po že skorajšnji popolni asimilaciji v zadnjih dveh desetletjih zaznati močno prebujen interes za slovensko identiteto, kar se odraža v dveh društvih (Triglav in Slovenski duh), občasnimi tečaji slovenščine, javnimi in šolskimi predstavitvami Slovenije in zgodovine njihovega izseljevanja.⁵⁹

Pomembno je omeniti tudi pisatelja Borisa Pahorja, ki velja za velikega podpornika slovenske nacionalne zavesti in pričevalca fašističnega nasilja nad Slovenci v Italiji. Zanimivo je, da so njegov pisateljski potencial najprej odkrili v tujini, šele kasneje smo ga začeli ceniti v Sloveniji, kar dokazuje, da imamo Slovenci premalo zanimanja za domače ustvarjalce. Poudarjal je, da je pomanjkanje zavednosti eden največjih problemov Slovenije. Če se ne bomo zavedali lastne identitete, potem kot narod ne bomo obstali.⁶⁰

SLIKA 12: BORUT PAHOR

⁵⁶ <https://www.gov.si/podrocja/zunanje-zadeve/slovinci-zunaj-slovenije/slovinci-po-svetu/>, 14.11.2020.

⁵⁷ <https://www.gov.si teme/slovinci-v-juzni-ameriki/>, 14. 11. 2020.

⁵⁸ Prav tam.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ <https://www.delo.si/kultura/knjiga/brez-narodne-zavesti-ne-bomo-obstali/>, 14. 11. 2020.

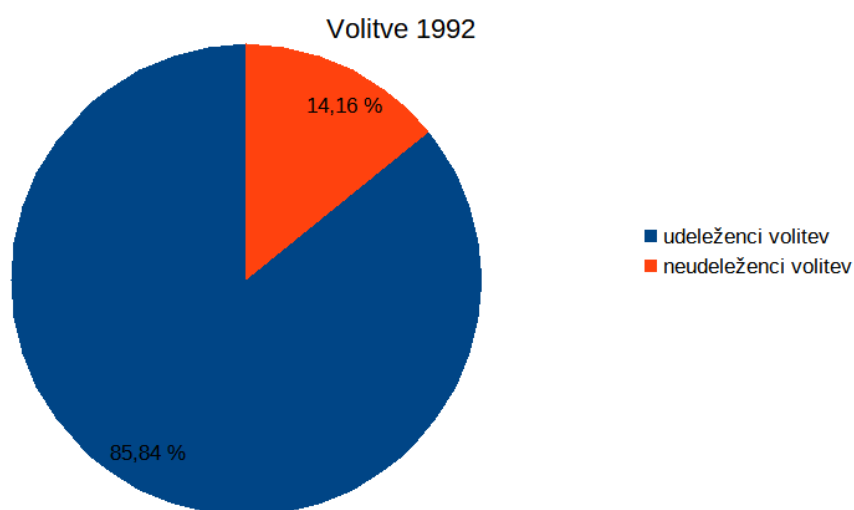
9. RAZISKOVALNI DEL

9. 1 METODE RAZISKOVANJA

Za raziskovalno metodo smo izbrala anketiranje. Izvedle smo anketo, ki so jo reševali ljudje, ki prihajajo iz vse Slovenije in so starejši od 12 let. Z rezultati ankete smo lahko potrdile ali ovrgle hipoteze, ki smo si jih zastavile. Kasneje smo pridobile podatke, kako Slovenci spoštujejo in izkazujejo narodno zavest in kakšno mnenje imajo o njej. Postavile smo vprašanja iz različnih področjih – kulinarika, poznavanje simbolov, udeleževanje kulturnih prireditev ...

9. 2 ANALIZA ANKETE

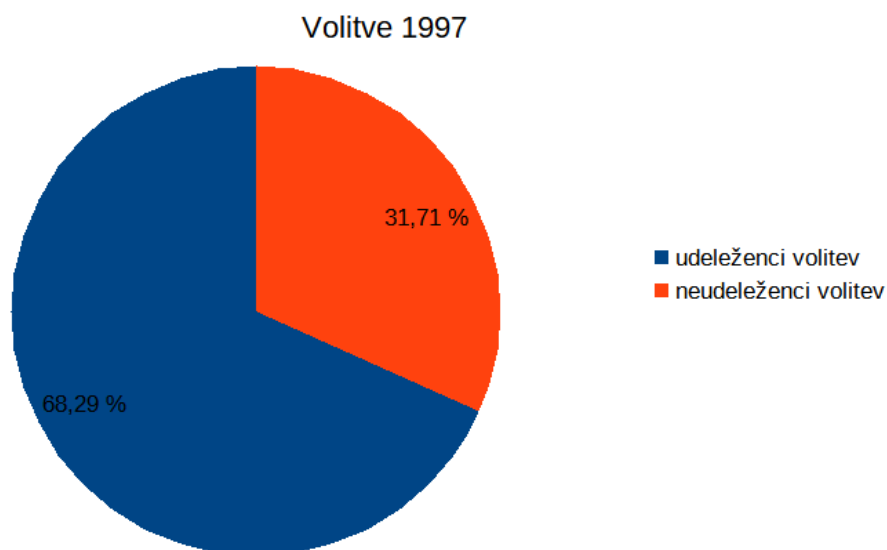
Za preverjanje hipoteze »Udeležba na volitvah se zmanjšuje« smo uporabile podatke iz spletne strani Državne komisije.⁶¹ Poiskale smo podatke o predsedniških volitvah od leta 1992 do leta 2017. Zbrale smo podatke, koliko ljudi je imelo volilno pravico in koliko ljudi se je volitev udeležilo. Te podatke smo zbrale v grafe, ki so prikazani spodaj. Za vsake volitve smo narisale svoj graf in podatke izrazile v odstotkih, saj menimo, da so rezultati tako bolj pregledni.

GRAF 2: VOLITVE 1992

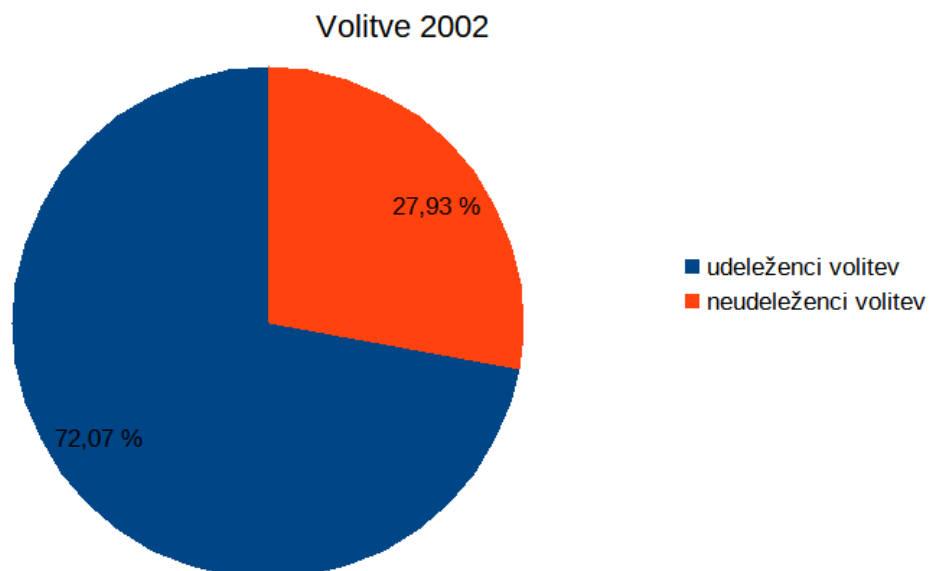
⁶¹ <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/volitve/predsednika-rs>, 15. 2. 2021.

Leta 1992 se je volitev udeležilo 1.280.252 ljudi, kar predstavlja 85,84 % prebivalcev (graf 2). Tega leta je imelo volilno pravico 1.491.374 Slovencev.

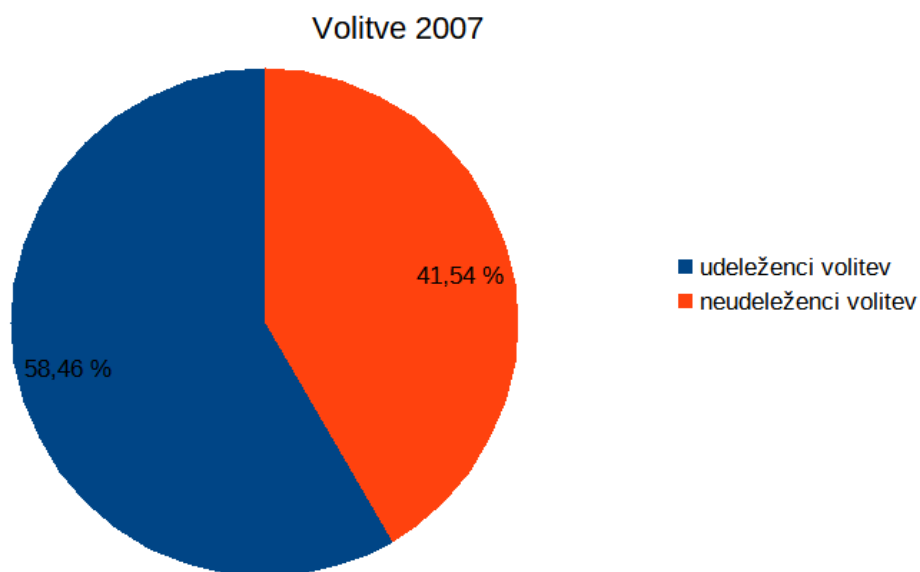
GRAF 3: VOLITVE 1997

Leta 1997 se je delež volivcev zmanjšal. Volitev se je udeležilo 1.057.928, kar predstavlja 68,29 % vseh Slovencev z volilno pravico (graf 3). Vseh volilnih upravičencev je bilo 1.549.226.

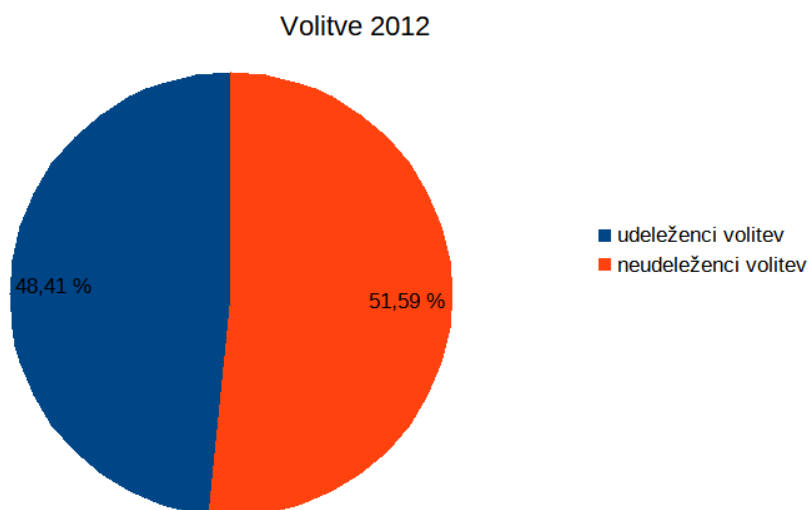
GRAF 4: VOLITVE 2002

Leta 2002 je bil delež volivcev nižji kot leta 1992, vendar višji kot 1997. Volilno pravico je imelo 1.609.985 ljudi, volitev se je udeležilo 1.160.309, kar predstavlja 72,07 % vseh upravičencev (graf 4).

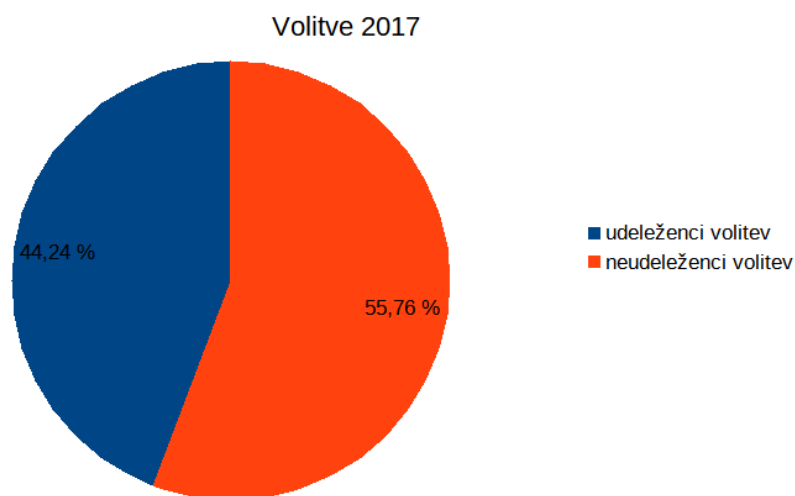
GRAF 5: VOLITVE 2007

Leta 2007 se je volitev udeležilo 1.005.295 ljudi, kar predstavlja 58,46 % (graf 5). Tega leta je bilo volilnih upravičencev 1.720.174.

GRAF 6: VOLITVE 2012

Leta 2012 je imelo volilno pravico 1.711.768 ljudi, volitev pa se je udeležilo 828.752 volilcev, kar je 48,41 % (graf 6).

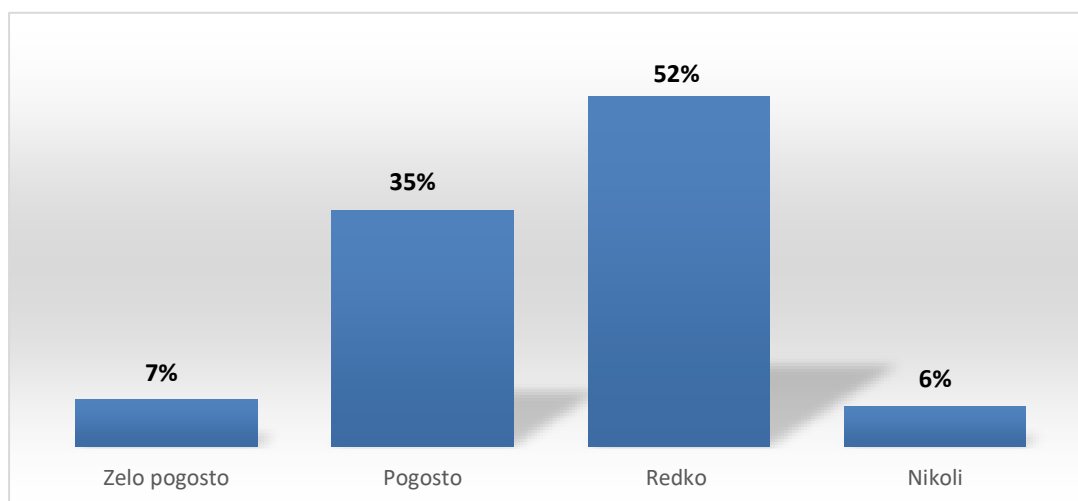

GRAF 7: VOLITVE 2017

Volitve 2017 so bile najslabše obiskane predsedniške volitve od leta 1992 naprej (graf 7). Tega leta se je volitev udeležilo 758.088 (44,23 %), volilnih upravičencev pa je bilo 1.713.746.

Za preverjanje hipoteze »Slovenci so po osamosvojitvi manj narodno zavedni« smo v anketi zastavile vprašanja iz različnih področij.

Postavile smo vprašanje kako pogosto obiskujejo kulturne ustanove.

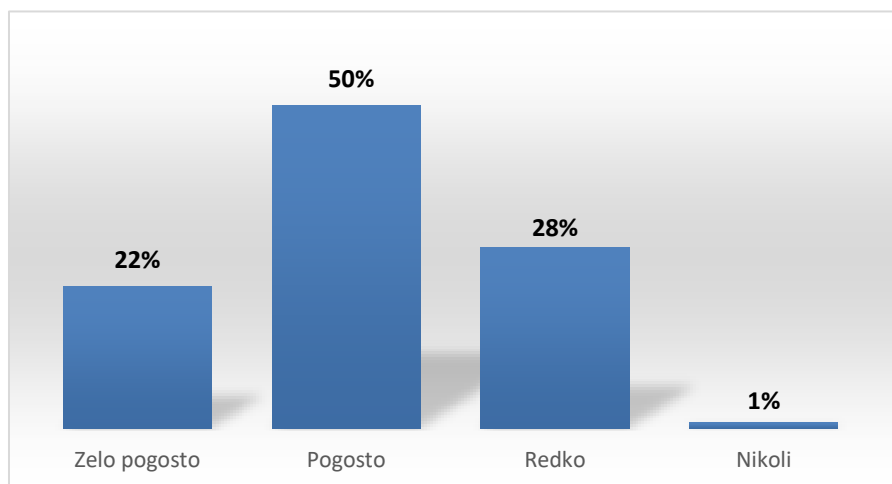

GRAF 8: KAKO POGOSTO OBISKUJETE KULTURNE USTANOVE?

Rezultati so pokazali (graf 8), da ljudje redko obišejo kulturne ustanove. Od tristo sedeminštiridesetih anketirancev je 21 anketirancev odgovorilo, da kulturnih ustanov

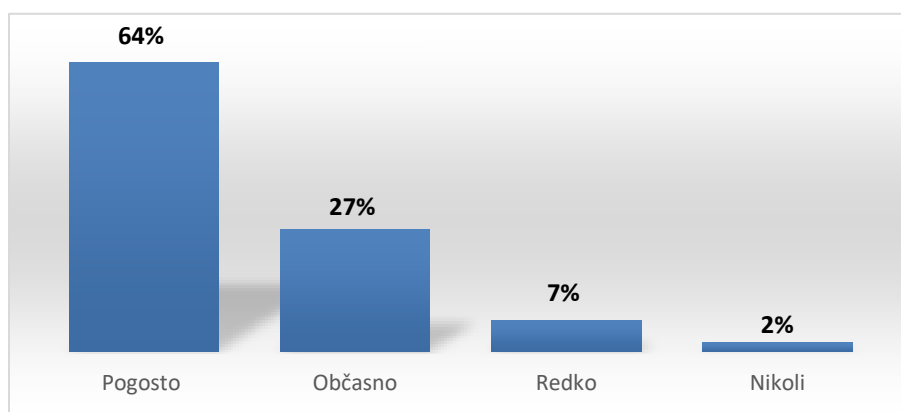
ne obiskuje, kar predstavlja 6%. 25 anketirancev je označilo, da kulturne ustanove obiskuje zelo pogosto, kar predstavlja 7%. Največkrat sta se kot odgovor pojavila pogosto in redko. 180 anketirancev je odgovorilo, da kulturne ustanove obiskuje redko, kar je 52%. 121 pa jih je odgovorilo, da jih obiskuje pogosto, kar predstavlja 35%.

Nadaljevale smo z vprašanjem kako pogosto potujete po Sloveniji.

GRAF 9: KAKO POGOSTO POTUJETE PO SLOVENIJI?

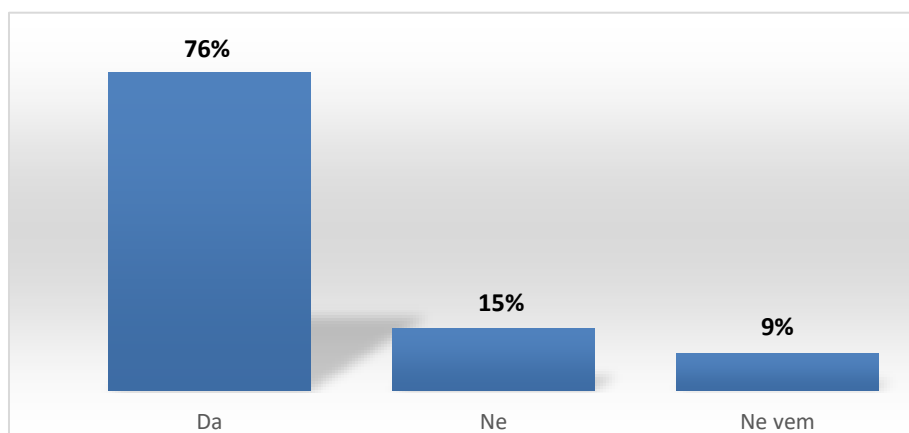
Iz grafa 9 je razvidno, da je od 347 anketiranih oseb 173 (50 %) izrazilo odgovor pogosto, 76 anketirancev je izbralo odgovor zelo pogosto (22 %), odgovor redko 96 (28 %), odgovor nikoli pa 2 (1 %). V nadaljevanju smo spraševale ali poslušajo slovensko glasbo ne glede na zvrst glasbe.

GRAF 10: KAKO POGOSTO POSLUŠATE SLOVENSKO GLASBO (NE GLEDE NA ZVRST)?

Iz grafa 10 je razvidno, da je od 347 anketiranih posameznikov 221 posameznikov izrazilo odgovor pogosto (64 %). 94 anketirancev je izrazilo odgovor občasno (27 %), z odgovorom redko se je strinjalo 26 (7 %), z odgovorom nikoli pa 6 (2 %) oseb.

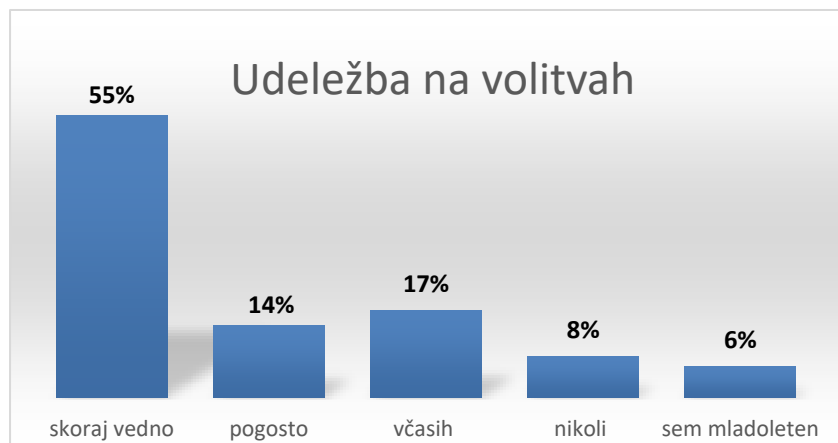
Zanimalo nas je tudi ali znajo anketiranci pripraviti slovenske tradicionalne jedi. V grafu 11 so prikazani rezultati.

GRAF 11: ALI ZNATE PRIPRAVITI SLOVENSKE TRADICIONALNE JEDI?

Največ anketirancev je na to vprašanje odgovorilo z da, 263 (76 %), 52 anketirancev ne (15 %), z odgovorom ne vem pa 32 (9 %).

Zanimalo nas je tudi, kako pogosto se udeležujejo volitev.

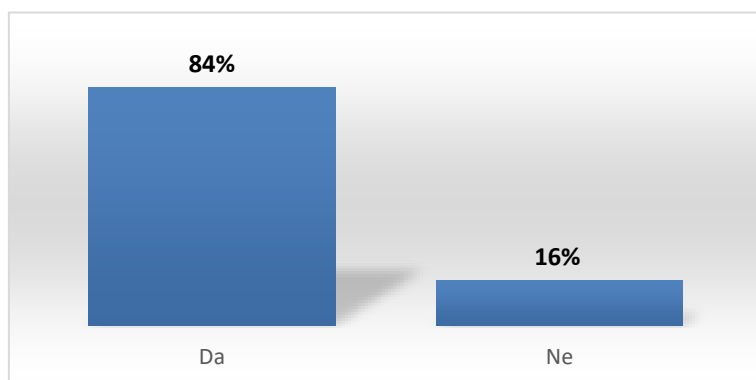

GRAF 12: UDELEŽBA NA VOLITVAH

Rezultati prikazani v grafu 12 so pokazali, da se jih več kot polovica skoraj vedno udeleži volitev 55%, pogosto 14%, včasih 17%, nikoli pa 8%. Manjši delež anketirancev ni imel volilne pravice zaradi mladoletnosti.

Za preverjanje hipoteze »Slovenci so si po osamosvojitvi predstavljali, da bodo bolj zadovoljni s samostojno državo« smo anketirancem zastavile vprašanje o tem.

Zanimalo nas je torej: »Ali ste si po osamosvojitvi predstavljali, da boste bolj zadovoljni s samostojno državo?« in v grafu 13 prikazale odgovore.

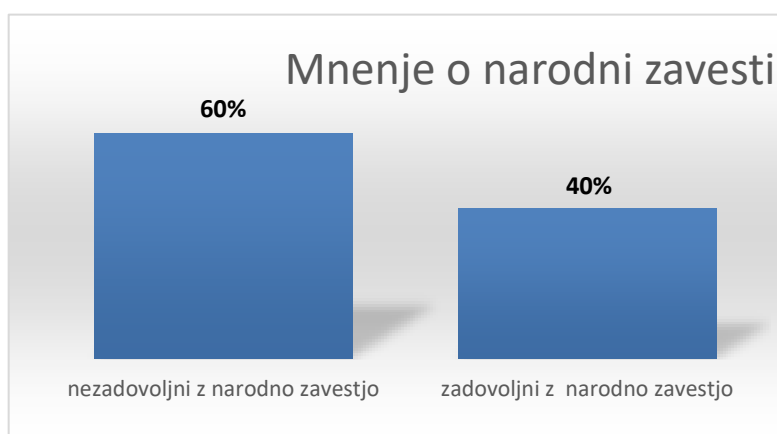

GRAF 13: ALI STE SI PO OSAMOSVOJITVI PREDSTAVLJALI, DA BOSTE BOLJ ZADOVOLJNI S SAMOSTOJNO DRŽAVO?

Pri tem vprašanju smo ugotovile, da se od 347 anketiranih z odgovorom strinjalo 291 (84 %) oseb, 56 pa z odgovorom ne (16 %).

Hipotezo »Večina Slovencev je ponosnih, da so državljani RS, ampak to s simboli javno ne izkazujejo« bomo prav tako ovrgle oziroma potrdile s pomočjo ankete. Anketirancem smo zastavile vprašanja o slovenskih simbolih in njihovem mnenju o zavesti Slovencev.

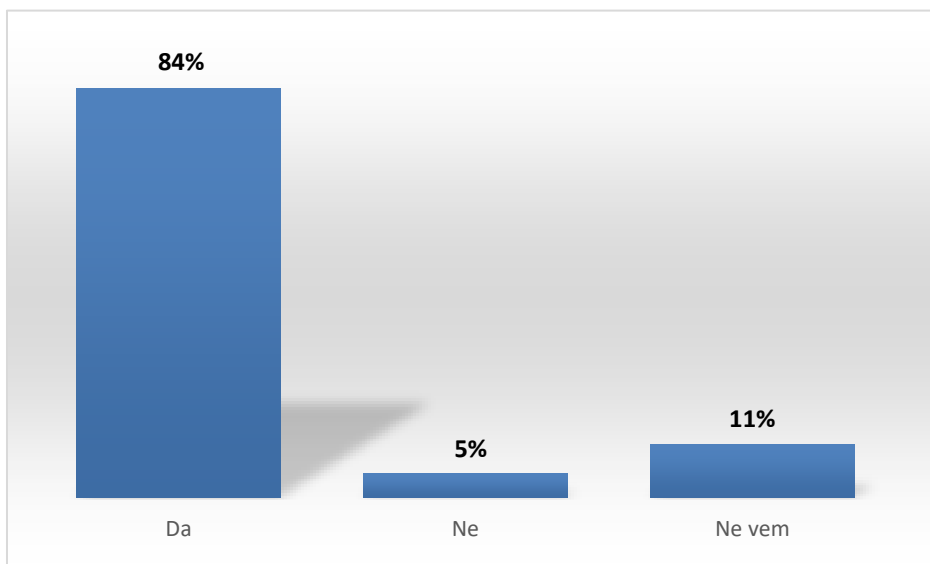
Najprej smo zastavile vprašanje odprtega tipa, kaj si mislijo o narodni zavesti Slovencev. Vsi anketiranci tu niso podali odgovora. Od dvesto devetinštirideset anketirancev je 60% anketirancev dejalo, da z narodno zavestjo Slovencev niso zadovoljni (graf 14). Med njimi je veliko posameznikov zapisalo, da narodno zavest uničuje politika. Ta odgovor je bil večinski tako med mladimi kot tudi med starejšimi od 40 let.

GRAF 14: MNENJE O NARODNI ZAVESTI DRUGIH

Naslednje postavljeno vprašanje je bilo: Ali ste ponosni, da ste državljan Slovenije?

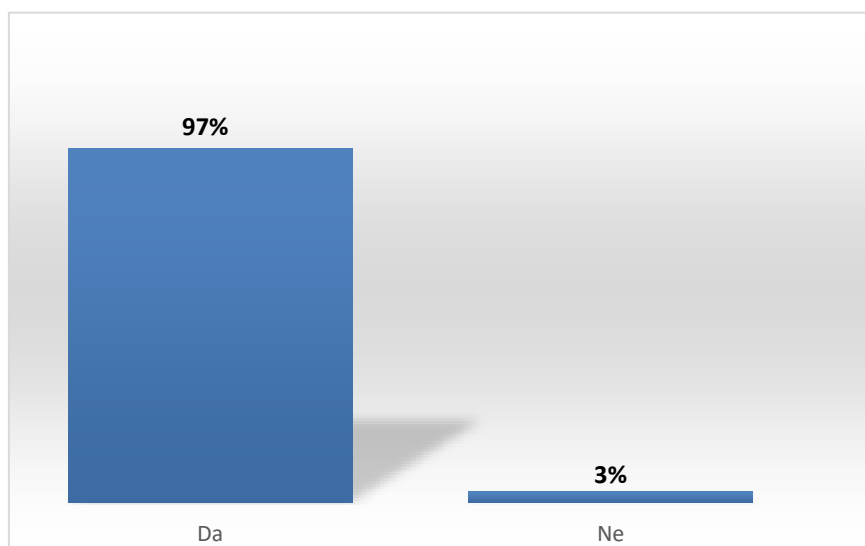
Iz grafa 15 je razvidno, da je največ oseb izrazilo odgovor da, 290 (84 %), 19 anketirancev odgovor ne (5 %), z odgovorom ne vem pa se je strinjalo 38 (11 %) oseb.

GRAF 15: STE PONOSNI, DA STE DRŽAVLJAN SLOVENIJE?

Ena izmed simbolov naše države je himna, zato naj je zanimalo ali ljudje poznajo besedilo slovenske himne.

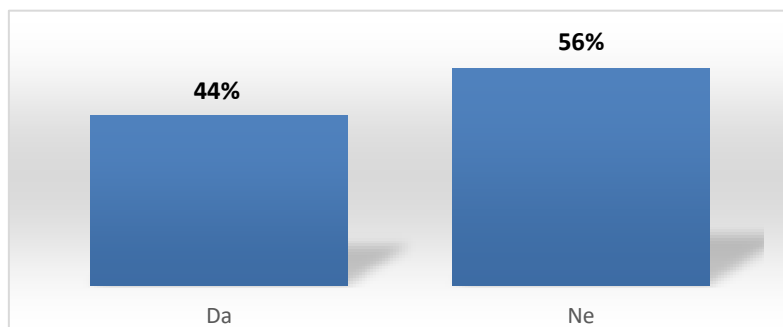
Ugotovile smo, da je od 347 anketiranih največ izrazilo odgovor da (glej graf 16), to je bilo 338 (97 %) posameznikov. 9 anketirancev je odgovorilo ne (3 %).

GRAF 16: BESEDILO HIMNE

Simbol države je tudi zastava, zato smo postavile vprašanje ali za praznik izobesijo slovensko zastavo? Rezultati so prikazani v grafu 17. 195 oseb je na to vprašanje

odgovorilo nikalno, kar je bilo (56 %). 152 anketirancev je izrazilo odgovor da (44 %). Razlika med odgovoroma ni zelo velika.

GRAF 17: IZOBEŠANJE ZASTAVE

V nadaljevanju smo anketirance vprašale, ali znajo našeti slovenske državne simbole, nato pa so jih morali tudi zapisati. Rezultate smo zbrale v grafu 18.

GRAF 18: POZNAVANJE SIMBOLOV

Ugotovile smo, da 5,19 % anketirancev ni znalo napisati niti enega simbola, 41,50 % anketirancev je napisalo pravilno vse tri državne simbole (himna, grb, zastava), 53,31 % pa je napisalo napačne ali delno pravilne simbole. Ugotovile smo, da so anketiranci največkrat za simbol zapisali Triglav in to kar v 99 primerih (53,5 %). Ta je predstavljen v grbu, oziroma simbolizira slovenske gore.

Pri analizi ankete smo ugotovile, da večina anketirancev prihaja iz jugovzhodne Slovenije 54 %, 16 % iz posavske in 14 % iz osrednjeslovenske regije, druge regije niso bile pomembno zastopane. Glede na starostno skupino anketirancev je bilo 61% oseb starih med 12 in 39 let, 18 % med 40 in 50 let, 19 % med 51 in 70 let ter 2 % 70 ali več.

Zavedamo se, da bi bili rezultati lahko drugačni, če bi odgovarjalo več posameznikov iz drugih starostnih skupin ali regij. Analiza tako velja za zgoraj omenjene anketirance.

10. REZULTATI IN POTRDI TEV HIPOTEZ

Po analiziranju ankete in ostalih podatkov lahko preverimo, če naše hipoteze držijo.

Prva hipoteza je bila, da se udeležba na volitvah znižuje. Podatki iz Državne volilne komisije so pokazali, da se udeležba na volitvah znižuje. Leta 1992 se je volitev udeležilo 85,84 % volivcev, leta 2017 pa se je volitev udeležilo le 44,23 %. S temi podatki lahko potrdimo hipotezo 1. Menimo, da se volilna udeležba zmanjšuje, zaradi nezaupanja v politiko, kar smo izvedele iz ankete. Dokaz je naslednji stavek enega od anketirancev pri vprašanju glede njihovega mnenja o narodni zavesti: »je močno prisotna, ampak slovenski ugled kvarijo slabe politične odločitve.« V anketi smo zasledile tudi veliko podobnih trditev.

Drugo hipotezo »Slovenci so po osamosvojitvi manj narodno zavedni« smo preverile z vprašanji s pomočjo ankete. Na vprašanje, kako pogosto obiskujejo kulturne ustanove je največ anketirancev odgovorilo z redko (52 %). Na vprašanje, kako pogosto potujejo po Sloveniji, jih je največ odgovorilo s pogosto (50 %). Zastavile smo tudi vprašanje, kako pogosto poslušajo slovensko glasbo in je največ anketirancev odgovorilo s pogosto (64 %). Na vprašanje, ali znajo pripraviti slovenske tradicionalne jedi, jih je največ odgovorilo z da (76 %). Pa tudi volitev se po anketi udeležuje skoraj vedno 55 % ljudi. Hipotezo 2 smo tako ovrgle. Pri obisku kulturnih ustanov lahko rezultate jemljemo z zadržkom, saj nismo globlje iskale vzroke temu pojavu. Menimo, da kulturnih ustanov ne obiskujejo pogosto zaradi previsokih cen vstopnic.

Hipotezo »Slovenci so si po osamosvojitvi predstavljali, da bodo bolj zadovoljni s samostojno državo«, smo preverile z vprašanjem v anketi. 84 % oseb je pričakovalo, da bodo bolj zadovoljni s samostojno državo. Glede na dobljene odgovore lahko hipotezo 3 potrdimo.

Zadnja hipoteza pravi »Večina Slovencev je ponosnih, da so državljani RS, ampak to s simboli javno ne izkazujejo«. Glede na zastavljena vprašanja v anketi smo ugotovile, da je večina anketirancev (84 %) ponosnih, da so državljani Republike Slovenije. Večina (97 %) anketirancev pozna besedilo slovenske himne, 53,31 % anketirancev pa je napačno napisalo slovenske simbole. 5,19 % oseb simbolov sploh ne pozna. Več kot polovica anketirancev zastav ob praznikih ne izobesi (56 %). 60 % ljudi je z narodno zavestjo Slovencev nezadovoljnih. Pri tem so izpostavili, da narodno zavest

uničuje politika. Sklep na osnovi danih odgovorov je, da večina anketirancev ne pozna slovenskih simbolov in zastave za praznik ne izobesi, a so ponosni na svoje slovensko državljanstvo. Hipoteza 4 je tako potrjena. Eden izmed anketirancev je zapisal naslednji stavek: »Nizka, ne pa katastrofalna. Na žalost nas ločuje "politika", ker nekateri politiki in splošno prebivalstvo pregrevali dogodke ob koncu svetovne vojne. Tudi dogodki glede pandemije nas ločujejo. Ob ustanovitvi države sem bila predšolski otrok in se spominjam evforije ... ja, sem ponosna Slovenka, kljub "cvetkam". Motijo me uvoženi prazniki.«

V raziskovalni nalogi smo odkrivale ali so danes Slovenci manj narodno zavedni in na kakšne načine izkazujejo svojo narodno pripadnost. Prvi del odgovora je jasen. Narodna zavednost ne tone v pozabo. Drugi del odgovora pa ni tako jasen. Očitno je, da se državljani zavedajo svoje nacionalne identitete, vendar je v javnosti ne kažejo. Na rezultate ankete je potrebno gledati tudi z zadržkom. V primeru več in bolj natančnih vprašanj, bi lahko dobile drugačne vrednosti. Tudi podatki o številu volivcev so vzeti na državni ravni, me pa smo dobile mnenje posameznikov večinoma iz našega bližnjega okolja.

11. ZAKLJUČEK

Naučile smo se veliko o slovenski narodni zavesti. Le-ta se je skozi čas gradila in oblikovala. Ugotovile smo, da občutek narodne pripadnosti ni isto kot izkazovanje narodne zavesti. To pomeni, da so Slovenci ponosni na svoj narod, vendar tega ne kažejo s simboli; na primer ob državnih praznikih ne izobešajo zastave. Večina Slovencev misli, da je za slabo narodno zavest kriva predvsem politika. Izpostavile bi naslednjo izjavo iz ankete: »V preteklosti (pred in takoj po osamosvojitvi) je bila narodna zavest večja, dandanes pa se pozablja v mlajših generacijah, ki so bile rojene v samostojno državo.«

Presenetilo nas je, da veliko Slovencev ne pozna slovenskih državnih simbolov in da 44 % anketirancev izobesi slovensko zastavo ob državnih praznikih, saj smo predvidevale, da jih bo veliko manj.

Pri teoretičnem delu raziskovalne naloge smo spoznale, da so bili naši predniki veliko časa pod raznarodovalnim pritiskom tujih narodov, a so se temu upirali. Danes pa ni slovenska kultura zanimiva samo za nas, temveč tudi za druge narode. Je raznolika in nekaj posebnega, saj kulturne in naravne znamenitosti privabljajo tako domače kot tudi tuje turiste.

Strinjamo se z izjavo Borisa Pahorja, ki je poudaril, da je pomanjkanje zavednosti eden največjih problemov Slovenije in izrekel naslednje besede: »Če se ne bomo zavedali lastne identitete, potem kot narod ne bomo obstali. Mislimo, da bi se morali Slovenci naučiti našo identiteto bolj izpostavljati. Med raziskovanjem smo se naučile, da Slovenci zelo cenimo kulturo, vendar jo na zunaj pozabimo izkazati. Po končani raziskavi in brskanju po različni literaturi pa tudi bolj razumemo ozadje slovenske osamosvojitve, kar nam daje zagon, da bomo narodno zavest ohranjale in izkazovale tudi v prihodnosti.

12. VIRI IN LITERATURA

- Balkovec, B. (1995). Slovenska kronika XX. stoletja. Ljubljana: Nova Revija.
- Cvirn J. [et al.] (1999). Ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Höfler J. (2009). Trubarjevi "Lubi Slovenci" ali Slovenija pred 650 leti v Strasbourgu : o pojmu Slovenije v srednjem veku. Ljubljana : avtor. Dostopno na: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/38001-39000/38498/Trubarjevi_lubi_Slovinc_%202009.pdf, 10. 4. 2021.
- Kejžar K. (2016). Družabno življenje ljubljanskih meščanov v prvi polovici 20. stoletja kot vsebina pri pouku družbe: magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Dostopno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/4146/>, 14. 1. 2021.
- Melik V. (1986). Ilirske province v slovenski zgodovini. V: Zgodovinski časopis, številka 4, letnik 40. Dostopno <https://zgodovinskicasopis.si/zc/article/view/1758>, 23. 1. 2021.
- Razpotnik, J., Snoj, D. (2013). Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino v devetem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett.
- Rolih A. (2006). Naselitev v slovenskem zgodovinskem romanu: diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Dostopno na: https://www.slov.si/dipl/rolih_andreja.pdf, 14. 11. 2020.
- Štih P., Simoniti V., Vodopivec P. (2016). Slovenska zgodovina : od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja. Ljubljana : Modrijan.
- <https://eucbeniki.sio.si/slo8/2288/index2.html>, 23. 1. 2020.
- <https://www.gov.si teme/slovenci-v-evropi/>, 14. 11. 2020.
- <https://www.delo.si/kultura/knjiga/brez-narodne-zavesti-ne-bomo-obstali/>, 14.11.2020.
- <https://www.gov.si teme/slovenci-v-severni-ameriki/> 14.11.2020.
- <https://www.gov.si/podrocja/zunanje-zadeve/slovenci-zunaj-slovenije/slovenci-po-svetu/>, 14.11.2020.
- <https://www.gov.si/predstavnistva/stalno-predstavnistvo-pri-evropski-uniji-bruselj/slovenija-v-eu/>, 23. 1. 2021.
- <https://www.rtv slo.si/evropska-unija/slovenija-in-evropska-unija/8206>, 23. 1. 2021.
- <http://lit.ijs.si/trubar.html>, 23. 1. 2020.
- <https://www.muzej-nz.si/si/izobrazevanje/1402>, 3. 2. 2021.
- <https://www.gov.si teme/slovenci-v-juzni-ameriki/>, 14.11. 2020.

- <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/volitve/predsednika-rs>, 15. 2. 2021
- <https://www.rtv slo.si/slovenija/brez-plebiscita-ne-bi-bilosamostojnosti/95529>, 18. 1. 2021.

13. VIRI SLIKOVNEGA GRADIVA

- slika 1: Mali zgodovinski atlas [Kartografsko gradivo] (2009). Ljubljana: Modrijan.
- slika 2: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi729148/>, 23. 1. 2021.
- slika 3:
<http://knjiznica.osbeltinci.si/2019/11/04/31-oktober-dan-reformacije-3/>, 23. 1. 2021.
- slika 4: <https://www.travel-slovenia.si/slo/ilirske-province/>, 23. 1. 2021.
- slika 5: [Zemljevid slovenske dežele in pokrajin \(Original\) - Kosler's Map - Wikipedia](#), 23. 1. 2021.
- slika 6: <http://renton.si/velikavojna/zemljevidi-prva-svetovna-vojna/>, 22. 1. 2021.
- slika 7: <https://www.dnevnik.si/1042617962>, 22. 1. 2021
- slika 8:
<https://www.vojaskimuzej.si/razstava/razstava.aspx?item=2&page=2>, 23. 1. 2021.
- slika 9: <http://zgodovina.si/glas-javnosti-za-slovensko-osamosvojitve-plebiscit-1990/>, 23. 1. 2021.
- slika 10: <https://www.rtv slo.si/kultura/novice/zlati-prah-rojstvo-in-kratko-zivljenje-slovenskega-tolarja/407749>, 22. 1. 2021.
- slika 11: http://publications.europa.eu/resource/cellar/9e8f4ae1-ba81-45a6-b179-4ab94a06c988.0018.03/DOC_1, 23. 1. 2021.
- slika 12: <http://autographpics.blogspot.com/2012/11/boris-pahor.html>, 22. 1. 2021.
- graf 1: <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17>, 23. 1. 2021.

PRILOGA 1

Vprašanja v anketi.

1. V katero starostno skupino spadate?
2. Iz katerega dela Slovenije prihajate?
3. Ali ste ponosni, da ste državljan Slovenije?
4. Kako pogosto se udeležujete volitev?
5. Kako pogosto obiskujete kulturne ustanove?
6. Kako pogosto sodelujete pri kulturnih prireditvah?
7. Kako pogosto potujete po Sloveniji?
8. Ali menite, da smo takoj po osamosvojitvi bolj cenili državo kot danes?
9. Ali ste si po osamosvojitvi predstavljali, da boste bolj zadovoljni s samostojno državo?
10. Ali menite, da Slovenci preveč prevzemamo kulturo iz tujine?
11. Ali doma praznujete tuje praznike, navade... (npr. noč čarovnic, črni petek)?
12. Ali poslušate slovensko glasbo (ne glede na zvrst)?
13. Ali znate poimenovati slovenske tradicionalne jedi?
14. Ali jih znate predstaviti ali skuhati?
15. Ali veste, kako izgleda slovenska zastava?
16. Ali za praznik izobesite slovensko zastavo?
17. Ali poznate besedilo slovenske himne?
18. Ali uporabljate veliko tujih izrazov?
19. Ali znate naštetih slovenske simbole? Naštejte jih spodaj.
20. Kakšno je vaše mnenje o slovenski narodni zavesti?